सुगन्धयेलो विपुलः सुपार्श्वः । तेषु क्रमात् सन्ति च केतुदृश्याः कदम्बजम्बूवटपिप्पलाख्याः । जम्बूफलाम-लमहद्रसतः प्रहृष्टा जम्बूनदी रसवती सदभूत् सुवर्णम् । जाम्बूनदं हि तदतः सुरसिद्धसङ्घाः यत्तत् पिबन्त्य-मृतपानपराङ्मुखास्तम् । वनं तथा चैत्ररथं विचित्रं तेष्वप्सरोनन्दननन्दनं च । इत्याकरं यद्भुति-मत् सुराणां श्रीमिष्णु वैभ्राजमिति प्रसिद्धम् । सरांस्यतैर्मन्दरणं च मानसं महाह्रदं सैतलजं यथा-क्रमम् । सरःसु रामारमणप्रमाणसाः सुरा रमन्ते जल-क्रीडिताशयाः । सद्रत्नशाद्वलमयं गिरिरत्नयं च मेरौ सुरारिपुरारिपुराणि तेषु । तेषामधः शतमखज्वल-नानलानां रक्षोऽम्बुपानिलयमीशपुराणि चाष्टौ । विष्णुपदी विष्णुपदात् पतिता मेरौ चतुर्धाऽस्मात् । विष्कम्भाचलमलयसरःसङ्गता गता विपता । सी-ताख्या भद्राश्वं, चाक्षुनन्दा च भारतं वर्षम् । व-क्षुश्च केतुमालं, भद्राख्या चोत्तरान् कुरून् याता । याऽऽर्चिताभिषिता दृष्टा स्पृष्टावगाहिता पीता । उक्ता स्मृता स्तुता वा पुनाति बहुधा पापिनः पुरुषान् । यां चर्चितो दहिताखिलवन्धो गच्छति ब्रह्मगति तत् पितृवक्त्रः । प्राग्वतटे विजितान्तकदूतो याति नरे निरयात् सुरलोकम् । ऐन्द्रं वपेदयवकं किल ताम्र-पर्णमन्यद्गुणभक्तिमदतच्च कुमारिकाख्यम् । नागं च सौ-म्यमिह वारुणमन्यवर्णं गान्धर्वसंज्ञमिति भारतवर्ष-मध्ये । वर्षस्वरक्षितिरिहैव कुमारिकाख्ये मेघेषु चान्यज-नना निवसन्ति वर्षे । माहेन्द्रगुह्यिमलयर्क्षपारियात्राः वक्षःसविन्ध्य दृढ वप्र कुलाचलाख्याः । भूर्लोकाख्यो द-क्षिणे व्यासदेशात् तस्मात् सौम्योऽस्य भुवः, खल मेरुः । जम्बूः इक्षोः खे नदः खाज्जलोऽतोऽमल्यामल्यैः खै-स्तपः सत्यमभवः । लक्षाद्युरेऽर्कस्य यदोदयः स्यात् तदा दिनार्धं वसुकोटिपुर्याम् । यथा तदा विद्युपुरेऽस्त-कालः स्यात्तोमके रात्रिदल तदैव । यत्रोदितोऽर्कः किल तत्र पूर्वा, तस्यापरा यत्र गतः प्रतिष्ठाम् । तस्मात्-गतोऽग्नि च ततोऽस्तिवाराद्दृक्स्थितो मेरुरिति प्रसिद्धम् । यथोज्जयिन्याः कुजवर्षभागे प्राच्यां दिशि स्याद्यमकोटिरेव । अतस्तं प्रवाह भवेदवन्ती लङ्केव तस्याः बहुभि प्रतीच्याम् । तथैव सर्वत्र यतो हि यत् स्यात् प्राच्यां ततस्तत्र भवेत् प्रतीच्याम् । निरक्षदे-शादितरत्र तस्मात् प्राचीप्रतीच्यौ च विचिन्त्यसंज्ञे ।

निरक्षदेशे क्षितिमण्डलोपगौ भ्रुवौ नरः पश्यति दक्षि-णोत्तरौ । तदाश्रितं खे जलवन्नवत् तथा भ्रमद्भूचक्र निजमस्तकोपरि । उदङ्मुखं याति यथा यथा नर-स्तथा तथा खाद्भ्रमतस्तमस्तकम् । उदङ्मुखं पश्यति योजनं क्षितेस्तदन्तरे योजनजाः पलांशकाः । योजन-संख्याभाजैर्गुणिता खपरिधिकृता भवन्त्यंशाः । भूमौ कलाद्यां वार्धिभ्यो योजनानि च व्यस्तम् । सौम्यं भ्रुवं मेरुगताः समध्ये वाम्यं च दैत्या निजमस्तकोर्ध्वे : कल्पाद्यस्थं भ्रमदखचक्रं विलोकयन्ति क्षितिजप्रपञ्चम् । प्रोक्तो योजनसंख्यया कुपरिधिः सप्ताङ्कनन्दाब्ध्यब्ध४९६७ सद्व्यासः कुभुजङ्गवायवभुवः१५८१ विद्यांशकैर्माधिकः१-१४ पृष्ठे चैलफलं तथा युगगुणत्रिंशच्छराष्टाद्रयो ७८५१० २४ भूमेः कन्दुकजालवत् कुपरिधिव्यासाहतेः प्रस्फु-टम् । दृष्टं कन्दुकपृष्ठजालवदिलाजाले फलं जल्पितं सङ्ख्यानास्य यतांशकोऽपि न भवेद्यस्मात् फलं वास्तवम् । तत् प्रत्यक्षविरुद्धसङ्गतमिदं नैवास्तु वा मास्तु वा हे मौढ्य ! गणका विचारयत तन्मध्यस्थबुद्ध्या भृशम् । यत् परिध्यर्धविष्कम्भं दृष्टं तत् किलांशकम् । तेनार्धस्याद्यते गोलः किञ्चिद्दृष्टेऽवशिष्यते । गोलस्थैलफलात् त-स्माद्दृष्टस्थैलफलं यतः । सार्धद्विगुणितावस्थं तावदेवा-परे दले । एवं पञ्चगुणात् स्थैलफलात् पृष्ठफलं खलु । नाधिकं लभते तेन परिधिघ्नं कृतः कृतम् । दृष्टस्थैल-फलं यस्मात् परिधिघ्नं न युक्तिमत् । दृष्टत्वाद् गणि-तस्यास्य दृष्टं भूपृष्ठजं फलम् । गोलस्य परिधिः कल्प्यो वेदघ्नव्यासितोर्मितः । सुखदुःखगरेखाभिर्यद्दृष्टाम-लके स्थिताः । दृग्यन्त्रे वप्रकास्तद्वत् प्रागुक्तपरिधेर्मि-तान् । ऊर्ध्वाधःकृतरेखाभिर्गोले वप्रान् प्रकल्पयेत् । ततैव वप्रकस्थैलफलं खण्डैः प्रकाश्यते । सर्वस्थैलस्य तिभज्यार्धहीनं त्रिज्यार्धभाजितम् । एवं वप्रफलं तत् स्याद् गोलव्यासघ्नमं यतः । परिधिव्यासघातो-ऽतो गोलपृष्ठफलं स्फुटम् । दृष्टस्थैले परिधिगुणित व्यासपादः फलं तत् चुल्लं वेदैरपरि परितः कन्दुकस्येव जालम् । गोलस्थैवं तदपि च फलं पृष्ठजं व्यासनि-घ्नं षष्ठभिर्भक्तं भवति निखर्वं गोलगर्भे घनाख्यम् । पुराणार्थसंज्ञे विष्णुपु० अन्यगोलं यथा.

"जम्बुप्लक्ष द्वयौ द्वीपौ शाल्मलिश्चापरो द्विज । कुशः क्रौञ्चस्तथा शाकः पुष्करश्चैव सप्तमः । एते द्वीपा ष-डन्यैस्तु वप्रैः सप्तभिरावृताः । लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधि-